

JEAN-ROBERT ARMOGATHE

O embolizmu

Študij liturgične rabe očenaša se ne more izogniti embolizmu, molitvi, ki je »vrinjena« med očenaš in sklepni slavospev (ki se danes začne s: »Tvoje je kraljestvo«). Sama beseda embolizem pomeni to.¹

Molitev očenaša je od 4. stoletja stalnica priprave na obhajilo v vseh liturgijah. Njeno mesto v liturgiji ni poenoteno: v vzhodnem in zahodnem bogoslužju je umeščena za lomljenje kruha, kar pomeni, da najprej pripravimo darove, pogrnamo mizo in nato zmolimo očenaš. Ko je papež Gregor Veliki določil mesto te molitve v rimski liturgiji, so mu očitali, da vanjo vnaša grško prvino, in se moral je zato zagovarjati.² »Gospodovo molitev molimo takoj po darovanjski prošnji³, kajti apostoli so posvečevali hostijo takoj po darovanju. Ne zdi se mi prav primerno, da bi nad darovi telesa in krvi izgovarjali molitev, ki jo je sestavil neki sholastik, in ne molitve, ki smo jo prejeli od Odrešenika.«

Očenaš se je – o tem priča veliko cerkvenih očetov – še bolj zasidral v pripravo na obhajilo tudi s tem, da so verniki besede »*panem nostrum quotidianum*« povezovali z evharistijo⁴.

1. Izvor embolizma

Zadnji dve prošnji so v vzhodnih liturgijah kmalu razširili⁵. Zahod je ohranil zlasti zadnjo: da bi bili rešeni hudega, tistega hudega, ki bi nam moglo preprečiti, da bi bili deležni svetega obe-

---

Jean-Robert Armogathe, duhovnik (Pariz, 1976), od vsega začetka član uredništva francoske izdaje Communio. Njegov članek »Sur l'embolisme« je prevedla Jasmina Rihar.

da. Galikanske liturgije poznajo različne obrazce, kot na primer obrazec iz gotskega misala *Missale Gothicum* (iz začetka 8. st.): »Reši nas hudega, vsemogočni Bog, in ohrani nas v dobrem, ki živiš in kraljuješ ...«

V izrednem obredu (Rimski misal iz l. 1962) mašnik sam moli (ali poje) očenaš, pri čemer ljudstvo nadaljuje s *Sed libera nos a malo*. Duhovnik tiho izgovori *Amen* in nato tiho⁶ nadaljuje z embolizmom (*Libera*), hkrati pa razlomi hostijo na tri dele⁷. Mašnik zaključi na glas (ali pojoče): *per omnia saecula saeculorum*. Ljudstvo odgovori z *Amen*. V nadaljevanju navajamo besedilo embolizma in njegov prevod:

»Libera nos, quaesumus, Domine, ab omnibus malis praeteritis, praesentibus, et futuris, et intercedente beata et gloriosa semper Virgine Dei Genetrice Maria, cum beatis Apostolis tuis Petro et Paulo, atque Andrea, et omnibus Sanctis, da † propitius pacem in diebus nostris : ut ope misericordiae tuae adjuti, et a peccato simus semper liberi, et ab omni perturbatione securi, per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus, per omnia saecula saeculorum.«

»Reši nas, prosimo, Gospod, vsega hudega, preteklega, sedanjega in prihodnjega in po priprošnji blažene in slavne vedno Device Božje Porodnice Marije, svojih blaženih apostolov Petra in Pavla ter Andreja in vseh svetnikov daj milostno mir v naših dneh, da bomo po tvojem usmiljenju vedno brez greha in varni pred slehernim vznemirjenjem. Po istem našem Gospodu Jezusu Kristusu, tvojem Sinu, ki s teboj živi in kraljuje v edinosti Svetega Duha, Bog na vse veke vekov.«⁸

V tej molitvi razlikujemo tri dele: razširjeno ponovitev zadnje prošnje, priprošnjo in prošnjo.

a) Razširjena ponovitev zadnje prošnje: *a malo* se razširi v *ab omnibus malis*, kar pomeni »od moralnega zla«, saj gre za pretekle, sedanje in prihodnje grehe⁹. Samo pretekli moralni greh lahko teži našo vest. Prošnjo za odrešenje spremlja pozitivna prošnja.

b) Med obe prošnji pa je postavljena priprošnja: Materi Božji, zavetnikoma rimske Cerkve in svetemu Andreju. Petrov brat, ki je

bil »prvi poklican« (prim. Jn 1,35–40), Andrej, zavzema prvo mesto med apostoli tako v *Communicantes* rimskega kanona (po Petru in Pavlu) kot na seznamih evangelistov (po Petru: Mt 10, 2 in Lk 6, 14), vendar se zdi njegova navzočnost bolj plod želje, da bi Rim utrdil položaj pred Carigradom, ki si je pripisoval apostolske temelje¹⁰. Te priprošnje vzhodni obredi (in stare galikanske liturgije) ne poznajo.

c) Končno po prošnji za odrešenje nastopi molitev za mir in podporo usmiljenja.

Embolizem je seveda posredovan po Sinu, ki je prosil, naj molimo to molitev. Druge liturgije so jo razvile v obliki, kakršna je v Misalu Pavla VI. (»tvoje je kraljestvo ...«), ki jo najdemo v nekaterih Matejevih rokopisih (Mt 6, 13) in deloma v *Didachè* (VIII, 2)¹¹.

2. Bogoslužna reforma iz leta 1970

Preoblikovanje embolizma je komisija predlagala že 17. aprila 1964¹²; med obravnavanimi vprašanji je bilo predlagano tudi, da bi se molil na glas (kot je bil običaj na veliki petek) in naj se ne povezuje z lomljenjem kruha.¹³ Kongregacija za bogoslužje je to odobrila 26. septembra istega leta.

Morda je dobro, da na tem mestu spomnimo na današnjo formulacijo iz t. i. misala Pavla VI. »Libera nos, quaesumus, Domine, ab omnibus malis, da propitius pacem in diebus nostris ut, ope misericordiae tuae adiuti, et a peccato simus semper liberi, et ab omni perturbatione securi : exspectantes beatam spem et adventum Salvatoris nostri Jesu Christi.«

»Reši nas, vsemogočni Oče, vsega hudega, podari nam mir v naših dneh; usmiljeno pomagaj, da bomo vedno živeli brez greha in bomo varni pred vsakim nemirom, ko polni blaženega upanja pričakujemo prihod našega Odrešenika Jezusa Kristusa.«

V zvezi s staro formulacijo moramo opozoriti na vrsto pomembnih razlik. Nova oblika je upoštevala vrsto meril: izogibanje podvojitvam (na primer, da se odstrani omemba svetnikov, ki so bili v kanonu že navedeni), poenostavitev (z odstranitvijo *praeteritis*,

praesentibus et futuris), uvajanje eshatološke razsežnosti in približevanje starim bogoslužnim izročilom (odpravljeno je znamenje križa sredi besedila).

»Ko polni blaženega upanja pričakujemo prihod našega Odrešenika Jezusa Kristusa«: pomen tega eshatološkega dodatka so razumeli uredniki novega prevoda iz l. 2020, ki so ga še temeljiteje pojasnili in razširili. Zdaj je omogočeno, da se molitev občestva odpre poslednjim ciljem¹⁴.

Da je tiho duhovnikovo izgovarjanje *Amen* na koncu očenaša izginilo, je precej razumljivo: beseda potrjuje molitev in njeno mesto je bilo v tem primeru nenavadno, saj gre za skupno molitev verujočih (poleg tega ga v papeški liturgiji ni bilo). Že vse od 11. st. se je *Amen* izgovarjal tiho – kot duhovnikova privolitev v molitev občestva »*Sed libera nos a malo*«¹⁵.

3. Nov francoski prevod leta 2020

*Confirmatio*¹⁶ novega francoskega prevoda misala (tretje izdaje) je sprejel predsednik francoske škofovske konference msgr. Eric de Moulins-Beaufort in uporabljati se bo začel z 29. novembrom 2020 (prvo adventno nedeljo), dokončno pa s 24. majem 2021 (na praznik Marije, Matere Cerkve). Navajamo nov prevod embolizma (spremembe ležeče):

»*Délivre-nous de tout mal, Seigneur, et donne la paix à notre temps; soutenus par ta miséricorde, nous serons libérés de tout péché, à l'abri de toute épreuve, nous qui attendons que se réalise cette bienheureuse espérance: l'avènement de Jésus Christ, notre Sauveur.*«

»Reši nas, *proximo, Gospod*, vsega hudega, *dobrotno nakloni* mir v naših dneh; usmiljeno pomagaj, da bomo vedno *prosti greha* in bomo varni pred vsakim nemirom, ko *pričakujemo blaženo upanje*: prihod našega Odrešenika Jezusa Kristusa.«¹⁷

Poleg nekaterih drugih manjših slogovnih sprememb gre poudariti, da nova izdaja postavlja usmiljenje za skupni dejavnik osvoboditve greha in varstvo v preizkušnjah (pri čemer odpravlja

»*rassure-nous*«, ki je v sodobni francoščini postal neustrezen), predvsem pa je pomembno, da natančneje določa eshatološki zaključek: če je formulacija iz l. 1970 po latinskem zgledu ločila »blaženo upanje« od »prihoda Jezusa Kristusa«, s čimer se je zdelo, kot da gre za zemeljsko upanje, ki se razlikuje od paruzije¹⁸, novo besedilo to dvoumje odpravlja: »blaženo upanje« (blagrov) je Odrešenikov prihod.

Molitev, ki stoji med očenašem in slavospevom ter jo bo ljudstvo odslej molilo skupaj z duhovnikom, zdaj pri pripravi na obhajilo dobiva ves smisel. V novem prevodu posrečeno uravnoveša osvobajanje od greha, ki je delo Božjega usmiljenja, in veselo upanje v Gospodov prihod.

Dodatna opomba

Če so latinci *a malo* razumeli kot moralno zlo, so vzhodni v tem videli hudobca (*apo tou ponerou*). Naj navedem zgolj en primer, maronitsko anaforo negotovega datuma, ki jo pripisujejo svetemu Maronu: »Ne vpelji nas v skušnjava, gospod Bog, kajti manjka nam moči, da bi se uprli zvijačam Lažnivca, ampak reši in osvobodi nas Hudobneža, njegove moči, njegovih zank in zased ter vseh njegovih sodelavcev, agentov in sledilcev, zakaj tvoje je kraljestvo, tvoja je oblast in slava na nebu in na zemlji, o upanje Cerkve, Odrešenik njenih otrok, zdaj ...«¹⁹

Opombe

¹ Iz grškega *emballein*, dodati, vstaviti.

² GRÉGOR Veliki, *Epistolae*, IX, 12 (PL 77, 956 sv). Glej Jozef R. GEISELMANN, *Die Abendmahlslehre an der Wende der christlichen Spätantike zum Frühmittelalter: Isidor von Sevilla und das Sakrament der Eucharistie*, Olms, 1933, str. 209–217, in J.-A. JUNGSMANN, *Missarum solemnina*, t. 3, Aubier, 1954, 201 sl.

³ *Molitev* in *prošnja nad darovi* označujeta kanon. Gregor želi povedati, da je maša apostolov obstajala zgolj v evharistični molitvi.

⁴ Dovolj je, da se spomnimo TERTULIJANA, *De oratione* VI, in CIPRIJANA, *De oratione Domini* XVIII.

⁵ Razen v bizantinski liturgiji, ki konča s preprosto doksologijo.

⁶Tak je običaj rimskega obreda približno po letu 1000 (JUNGMANN, n. d., str. 214).

⁷Prvi del je namenjen mašniku, drugi bolnim (ali navzočim somaševalcem), tretji pa za *immixtio* v kelihu.

⁸Rimski misal, Mohorjeva družba, Celovec 1961.

⁹Glej naslednjo opombo.

¹⁰Druge svetnike so dodali glede na kraj, prav tako omemba »in vsemi svetimi«. Cerf-Opatija Mont-César, Pariz-Leuven, 1953 (str. 16).

¹¹*Didache: Nauk dvanajsternih apostolov*, Ljubljana 1973 (»Naš dragi brat v Kristusu, profesor teološke fakultete v Ljubljani ... je brezplačno prevedel ta pomembni spis DIDACHE iz grškega jezika in napisal uvod kot dar slovenskemu ljudstvu«; glej str. 3). To je spis iz začetka drugega stoletja, ki naroča, naj očenaš molimo trikrat dnevno.

¹²Glej osnutek 16 (17. junij 1964): *De Missale*, § 53 (»embolizem naj se v skladu s starim izročilom moli naglas«; s »starim izročilom« je mišljen veliki petek. Isti osnutek prosi za (§ 51b) nasvet patra Vincenta Kennedyja (bazilijanca iz Toronta) in bolandiste, ki so bili na seznamu za svetnike (M. BARBA, *La riforma conciliare dell' »Ordo Missae*«, nouvelle éd., Edizioni Liturgiche 2008, str. 348).

¹³BARBA, str. 293.

¹⁴To je že poudaril strokovnjak, cremski škof msgr. Manziana, avgusta 1968: »embolizem osvoboditi neke horizontalnosti« (A. Bugnini, *La riforma liturgica (1948–1975)*, nouvelle éd., Edizioni liturgiche, Rome, 1997, str. 373).

¹⁵I.-H. DALMAIS, »L'introduction et l'embolisme de l'oraison dominicale dans la célébration eucharistique«, *La Maison-Dieu* 85, 1966 str. 92–100 (consultable sur Gallica).

¹⁶V *motu proprio* s 3. septembra 2017 omenjena *confirmatio* v prevodih nadomešča *recognitio*, ki so jo zahetvali doslej (Pravilnik kanonskega prava, § 238-3).

¹⁷Slovenski prevod je po uradni latinski izdaji (*editio typica*) skrbno pripravil prof. Janez Zupet. Tukaj je naveden Zupetov prevod.

¹⁸Glej pomembno številko revije »Kristusov prihod v slavi«, v: *Communio* 22 (2012, 1).

¹⁹Navaja DALMAIS, str. 96.